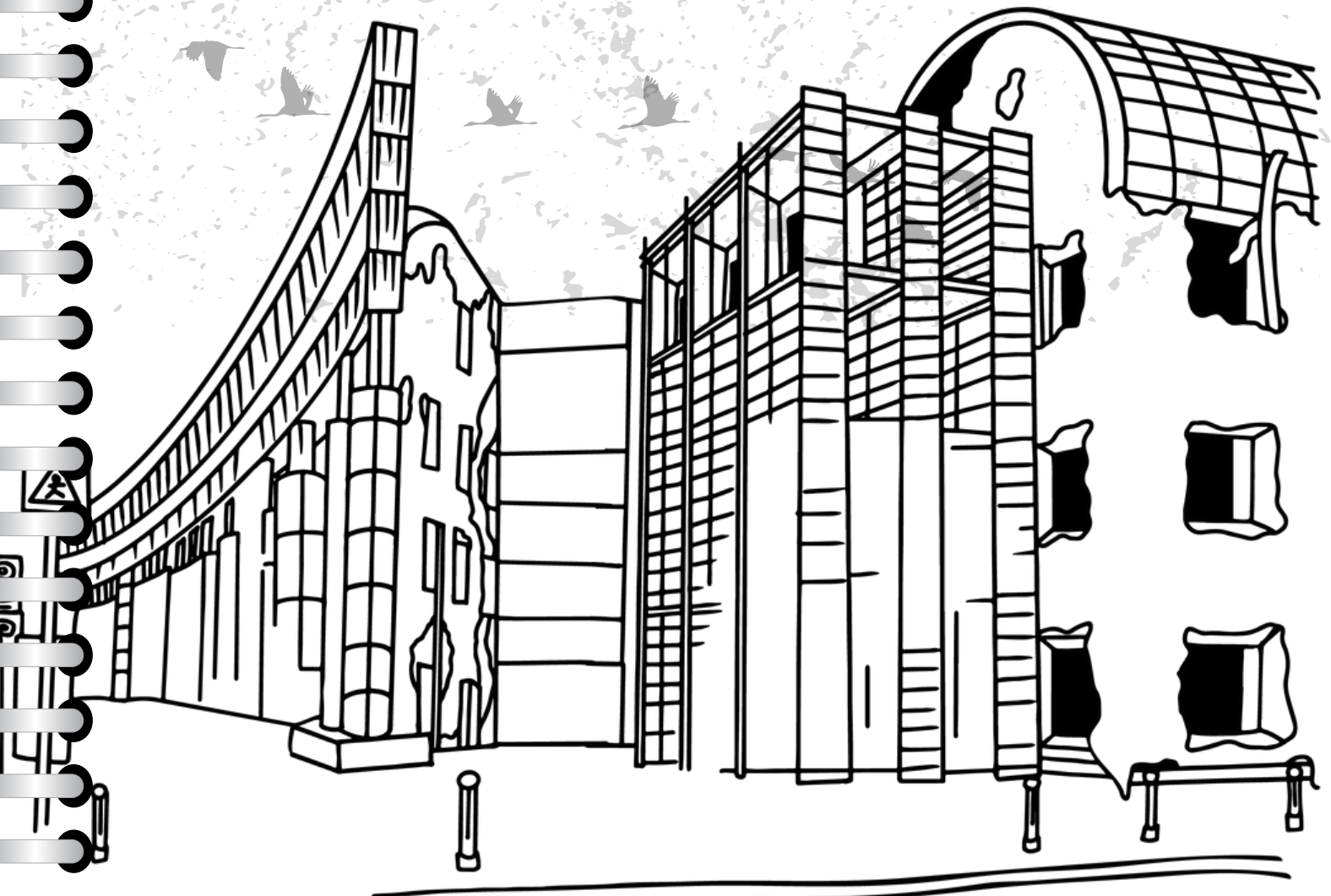

สารคดี

ศาสตร์พระราชา ฉบับที่ ๗

สถาบันพระมหากษัตริย์
กับ
มหาวิทยาลัยราชภัฏ

สถาบันพระมหากษัตริย์ กับ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ด้วยพระมหากษัตริย์ จากโรงเรียนฝึกหัดครูฝึกกรรมประจำมณฑลพายัพ สุ่มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่

การเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมแบบพลิกแผ่นดิน หรือ การปฏิวัติ จากเบื้องบน (Revolution from Above) แบบสันติที่ปราศจากการนองเลือด เพื่อนำสยามประเทศให้ทันสมัย แบบตะวันตกและรอดพ้นจากลัทธิการล่าอาณานิคมในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411-2453) ปี พ.ศ. 2435 ส่งผลให้เกิดระบบการศึกษาของปวงชนและสถาบันการฝึกหัดครู หรือเรียกชื่อในสมัยนั้นว่า “โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์” ซึ่งต่อมาพัฒนาเป็นโรงเรียนฝึกหัดครู วิทยาลัยครู สถาบันราชภัฏและมหาวิทยาลัยราชภัฏ ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ในการเขียนบทความเรื่องนี้เพื่อชื่นชมในพระมหากษัตริย์และประกาศเกียรติคุณ ของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏและรวมถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ภายใต้ร่มพระบารมี พ.ศ. 2425 ถึง 2475

ในปี พ.ศ. 2430 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงยกเลิกการปกครองส่วนกลาง แบบจตุสดมภ์ ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893-2310) แล้วจัดระบบการบริหารส่วนกลาง แบบกรมรวมทั้งหมด 12 กรม ต่อมาในปี พ.ศ. 2435 ได้ยกระดับเป็นกระทรวง รวม 10 กระทรวง ทรงมีพระบรมราโชบายในการพัฒนาการศึกษาของชาติ

แนวพระราชดำริในเรื่องการจัดการศึกษาได้เกิดขึ้นก่อนการจัดตั้งกรมธรรมาธิการ (พ.ศ. 2430) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้จัดตั้งโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ “เมื่อ พ.ศ. 2425 และเมื่อมีนักเรียน เพิ่มขึ้นจึงย้ายสถานที่มาตั้งที่นอกพระบรมมหาราชวัง ใน พ.ศ. 2436 เรียกชื่อเพียง “โรงเรียนสวนกุหลาบ”

พระราชประสงค์อย่างหนึ่งในการพัฒนาการศึกษาด้วยการสร้างโรงเรียน ปรากฏตามพระราชดำรัส ในการเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตร โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ พุทธศักราช 2427 ดังนี้

“...เจ้านายราชตระกูล ตั้งแต่ลูกฉันเป็นต้นไป ตลอดจนถึงราษฎรที่ต่ำที่สุด จะได้มีโอกาสเล่าเรียนได้ เสมอกัน ไม่ว่าเจ้า ว่าขุนนาง ว่าไพร่ เพราะฉะนั้นจึงขอบอกได้ว่าการเล่าเรียนในบ้านเมืองเราจะเป็นข้อ สำคัญที่หนึ่งซึ่งอันจะอดเล่าให้เจริญขึ้นจงได้...” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,ม.ป.ป.)

หลังจากจัดตั้งกระทรวงธรรมการใน พ.ศ. 2435 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา ดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงธรรมการ มีพระดำริจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ แต่ต้องย้ายไปเป็น

เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย พระดำริดังกล่าวแล้วจึงสืบสานต่อยอดสู่เจ้าพระยาภาสกรวงศ์เสนาบดีคนใหม่ และได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ณ โรงเรียนเด็ก ถนนบำรุงเมือง ปัจจุบันคือโรงเรียนเบญจมราชูทิศ ต่อมาในพ.ศ. 2448 ได้ย้ายไปอยู่ที่ตึกแมนนฤมิตร วัดเทพศิรินทราวาส เรียกว่า โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ เทพศิรินทร์ (โรงเรียนเทพศิรินทร์, 2558.) ต่อมาได้รวมกับโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์บ้านสมเด็จเจ้าพระยา ใน พ.ศ. 2499 (มรภ.บ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2023)

ในปี พ.ศ. 2456 ได้รวมเป็นแผนกหนึ่งของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนชั้นอุดมศึกษา และในปี พ.ศ. 2456 ได้รวมเป็นแผนกหนึ่งของโรงเรียนข้าราชการพลเรือน เรียกว่า แผนกครุศึกษา พ.ศ. 2459 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453 - 2468) มีพระบรมราชโองการประกาศประดิษฐาน โรงเรียนข้าราชการพลเรือนขึ้นเป็น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย “โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์” จึงเป็นแผนกครุศึกษา ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2556)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริที่จะขยายการศึกษาในโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น คือ ไม่เฉพาะสำหรับผู้ที่จะเล่าเรียนเพื่อรับราชการเท่านั้น แต่จะรับผู้ซึ่งประสงค์ จะศึกษาขั้นสูงให้เข้าเรียนได้ทั่วถึงกัน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ขึ้นเป็น “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2459 เปิดสอน 8 แผนกวิชา ได้แก่ 1) การปกครอง 2) กฎหมาย 3) การทูต 4) การคลัง 5) การแพทย์ 6) การช่าง 7) การเกษตร และ 8) วิชาครู วิชาชีพรูจัดการสอนในโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ตั้งอยู่ที่บ้านสมเด็จเจ้าพระยา (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มปป.)

เมื่อมีการสถาปนากรมมหาวิทยาลัยใน พ.ศ. 2460 กระทรวงธรรมการจึงได้ย้ายโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์จากสังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปสังกัดกระทรวงธรรมการแผนกวิชาสามัญศึกษา

วันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2461 ได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เป็น “โรงเรียนฝึกหัดครู” เปิดสอนหลักสูตร ประกาศนียบัตรประโยคครูประถม (ป.ป.)

และต่อมา พ.ศ. 2475 ได้ย้ายไปตั้งภายในบริเวณพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม เรียกว่า “โรงเรียนฝึกหัดครูประถมพระราชวังสนามจันทร์” ซึ่งมีศาลาพระพิฆเนศอยู่แล้วจึงอัญเชิญรูปพระพิฆเนศ เป็นตราสัญลักษณ์ประจำโรงเรียน (มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2560)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้วจึงทำให้วิทยาลัยครูหลายสถาบันใช้ตราสัญลักษณ์รูปพระพิฆเนศ

โรงเรียนฝึกหัดครูกรรมประจำมณฑลพายัพ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักว่าการศึกษาคือพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศทุกด้าน ดังนั้น พระองค์จึงทรงจัดตั้งโรงเรียนเพื่อให้การศึกษาทั้งชายและหญิง ทรงตั้งโรงเรียนราชินีสำหรับสตรี และ โรงเรียนมหาดเล็กหลวง ซึ่งต่อมาคือ “วชิราวุธวิทยาลัย”

นอกจากนี้ยังทรงจัดตั้งโรงเรียนเพาะช่าง โรงเรียนพาณิชย์การ และ โรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม

โรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม ได้เกิดขึ้นในหลายมณฑลทั่วประเทศไทย เช่น โรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมประจำมณฑลราชบุรี มณฑลนครศรีธรรมราช มณฑลอุดรธานี มณฑลอุบลราชธานี มณฑลนครราชสีมา มณฑลพายัพ

สำหรับโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมมณฑลพายัพ หรือ โรงเรียนฝึกหัดครูกรรมประจำมณฑลพายัพ ได้เริ่มจัดตั้งในพ.ศ. 2466 และเปิดรับนักเรียนอยู่ประจำ วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2467 เปิดทำการสอน วันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2467 มีนักเรียนรุ่นแรก 29 คน จากเชียงราย 6 คน ลำพูน 5 คน แม่ฮ่องสอน 1 คนและเชียงใหม่ 16 คน มีครู 3 คน เจ้าขึ้น สิโรตส เป็นครูใหญ่ (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 89 ปี, 2556 หน้า 5)

การศึกษาได้รับการสนับสนุนอย่างยิ่ง ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และการศึกษาเป็นต้นเหตุทำให้เกิดความเจริญแก่บ้านเมือง ดังพระราชดำรัส

“การศึกษาย่อมเป็นการสำคัญอย่างยิ่ง และเป็นต้นเหตุแห่งความเจริญของชาติบ้านเมือง ผู้ใดอุดหนุนการศึกษา ผู้นั้นชื่อว่าอุดหนุนชาติบ้านเมือง”

การศึกษาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้จัดสร้างโรงเรียนสำหรับเพศชายและหญิงโดยเท่าเทียมกัน จัดสร้างโรงเรียนเพาะช่าง โรงเรียนพาณิชย์การ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ โรงเรียนฝึกหัดครูกรรม ประจำมณฑลต่าง ๆ มีการเก็บภาษีบำรุงการศึกษา เรียกว่า “เงินศึกษาพลี” (พ.ศ. 2465-2473) และประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2468-2477) ได้ยกเลิก “เงินศึกษาพลี” (พ.ศ. 2473) และจัดสรรงบประมาณแผ่นดินเพื่อบำรุงการศึกษา ในปี พ.ศ. 2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง จากสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นแบบประชาธิปไตย บทบาทของพระมหากษัตริย์จึงลดน้อยลงในการบริหารประเทศ ในพ.ศ. 2476 ได้ประกาศยกเลิกมณฑลทั่วทั้งประเทศ โรงเรียนฝึกหัดครูกรรมประจำมณฑลทั่วประเทศได้เปลี่ยนเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรจังหวัด ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2475 ชื่อโรงเรียนเรียกแตกต่างกันออกไปตามจังหวัด

โรงเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรจังหวัด ได้รับการสนับสนุนภายใต้รัฐบาลประชาธิปไตย

สำหรับโรงเรียนฝึกหัดครูเชียงใหม่ ก็ได้ดำเนินการสอนอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งใน พ.ศ. 2498 ได้เริ่มใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.) พ.ศ. 2503 เปิดสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง (ป.กศ.สูง) ยกฐานะเป็น “วิทยาลัยครูเชียงใหม่” ในพ.ศ. 2517 ได้เปิดสอนสายวิชาชีพครูหลักสูตร

ปริญญาตรีเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2528 จึงเปิดสอนสาขาวิชาชีพอื่นๆ นอกจากวิชาชีพครู ในระดับอนุปริญญา และขยายเป็นระดับปริญญาตรี ใน พ.ศ.2531

สถาบันราชภัฏภายใต้ร่มเงาพระบารมี

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (พ.ศ. 2493-2559)

นับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2503 โรงเรียนฝึกหัดครูสิทธิกรรมประจำมณฑลต่างๆ ได้รับการยกฐานะเป็น “วิทยาลัยครู” ทั่วประเทศ รวมทั้งวิทยาลัยครูเชียงใหม่ดำเนินการผลิตครูเน้นหนักด้านวิชาสามัญ และ วิชาชีพเบื้องต้นสำหรับอาชีพครู สำหรับใช้ในการเรียนการสอนวิชาศิลปะ การช่าง และเกษตรกรรม

โครงการเด่นอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับวิทยาลัยครู คือ โครงการฝึกหัดครูชนบทภายใต้ของกรมการฝึกหัดครูและได้รับการสนับสนุนนโยบาย เรื่อง ยานพาหนะในการติดต่อประสานงานจาก UNICEF โครงการนี้นักศึกษาที่จบการเรียนภาควิชาการในระดับ ป.กศ. ต้องออกไปฝึกสอนและใช้ชีวิตในชนบทกันดารแบบอยู่ประจำโรงเรียน ฝึกสอน และจัดทำสวนครัว เลี้ยงสัตว์ในโรงเรียนเป็นเวลา 1 ภาคเรียน (ประมาณ 3 เดือน) ก่อนจบการศึกษา

โครงการดังกล่าวแล้ว ทำให้นักศึกษาจากวิทยาลัยครูได้ใกล้ชิดสัมผัสชนบทที่แท้จริง และส่งผลให้วิทยาลัยครู หรือ สถาบันราชภัฏในเวลาต่อมาเกิดอัตลักษณ์และเป้าหมายในการพัฒนาชนบท หรือเป็นมหาวิทยาลัยของท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (พ.ศ. 2470-2559) ซึ่งพระองค์ท่านทรงเน้นการพัฒนาชนบทและประชาชนผู้ยากไร้ ควบคู่กับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

นี่คือเหตุผลอย่างหนึ่งในการทำงานให้สถาบันราชภัฏเป็นคนของพระราชราชาข้าของแผ่นดิน และได้รับพระราชทานพระนาม และตราพระราชลัญจกรประจำพระองค์ในเวลาต่อมา

นโยบายของรัฐบาลในเรื่องการวางแผนครอบครัวด้วยความสมัครใจ ตั้งแต่ พ.ศ. 2513 ส่งผลให้เกิดการลดน้อยของประชากร ประมาณ 10 ปีต่อมานักเรียนระดับประถมศึกษาเริ่มลดน้อยลง ประกอบกับการเร่งผลิตครูภาคค่ำ หรือ ภาคสมทบในระดับ ป.กศ.สูง จึงเกิดปัญหาครูล้นตลาด (Over Supply) วิทยาลัยครูหลังปี พ.ศ. 2515 ก็ได้เปิดใหม่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ปัญหาครูล้นตลาดรุนแรงขึ้น

กรมฝึกหัดครูจึงได้แก้ปัญหาครูล้นตลาดโดยการไม่ยุบวิทยาลัยครู แต่ให้วิทยาลัยเปิดสอนสายอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และมีวิชาด้านการจัดการ 10 หน่วยกิต เป็นวิชาบังคับเรียน เช่น หลักการตลาด การบริหารธุรกิจ เป็นต้น

กรมการฝึกหัดครูได้จัดให้วิทยาลัยครูศึกษาความต้องการของท้องถิ่น ใน พ.ศ. 2526 เมื่อได้สาขาที่ต้องการแล้วก็จัดอบรมอาจารย์ และจัดทำหลักสูตรสายวิชาชีพอื่นๆ ในระดับอนุปริญญา ในปีพ.ศ. 2527

ต่อมาปี พ.ศ. 2528 จึงได้เปิดสอนวิชาชีพอื่นในวิทยาลัยครูทั่วประเทศเป็นครั้งแรก

กล่าวย้อนเวลากลับไป พ.ศ. 2517 เมื่อวิทยาลัยครูทั่วประเทศเริ่มเปิดสอนจนถึงระดับปริญญาตรี ก็เกิดเป็นธรรมเนียมในการเข้ารับพระราชทานปริญญาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ มิได้มีกฎหมายบังคับการรับปริญญาบัตรรับจากใครก็มีสิทธิ์และศักดิ์เท่าเทียมกัน

แต่ทรงมีพระเมตตาต่อนักศึกษาที่เรียนจบวิทยาลัยครูจึงได้ทรงรับพระราชทานปริญญาให้แก่ผู้จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ตั้งแต่ พ.ศ. 2521 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์พระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยครู ณ อาคารใหม่สวนอัมพร เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2521 เป็นครั้งแรกจนถึงปี พ.ศ. 2546 ได้แยกพระราชทานใน 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภาคใต้ ณ สถาบันราชภัฏสงขลา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ณ สถาบันราชภัฏสกลนคร ภาคกลางและปริมณฑล ณ สวนอัมพร

สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ต่อมาได้พระราชทานปริญญาบัตรที่หอประชุมที่ปิงกรัศมีโชติ จนถึง พ.ศ. 2563 นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณต่อชาวราชภัฏเป็นอย่างยิ่ง

หลังจากวิทยาลัยครูทั่วประเทศ ได้เปิดสอนวิชาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ตั้งแต่ พ.ศ. 2528 ภายใต้ชื่อ “วิทยาลัยครู” ซึ่งชื่อไม่สื่อความหมายบ่งบอกถึงวิชาชีพอื่นๆ ผู้บริหาร คือ อธิการวิทยาลัยครู 36 สถาบัน จึงได้ปรึกษาหารือเพื่อกำหนดแนวทางในการเปลี่ยนชื่อสถาบันเป็น “สถาบันราชพัฒนา” ขอลูกเกล้าถวายเพื่อให้ทรงมีพระราชวินิจฉัย โปรดเกล้าฯ วิทยาลัยครูต่อไป ในที่สุดได้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนาม “สถาบันราชภัฏ” แก่วิทยาลัยครูทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2020) “ราชภัฏ” แปลว่าคนของพระราชา

ต่อมาในวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2538 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน “พระราชลัญจกร” ซึ่งเป็นตราประจำพระองค์ ให้เป็นตราสัญลักษณ์ประจำสถาบันราชภัฏทั่วประเทศ และในวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2547 ทรงลงพระปรมาภิไธย ยกฐานะสถาบันราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ (ศูนย์การศึกษาระนอง, 2020) ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547

การพระราชทานนามราชภัฏและพระราชลัญจกรนับเป็นพระมหากรุณาที่คูณอย่างล้นพ้นหาที่เปรียบมิได้ที่พระองค์ท่านทรงมีพระเมตตา พระกรุณาต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏ

การพระราชทานพระราชดำรัส ในด้านการพัฒนาคนด้านการศึกษา และพระราชกรณียกิจ ด้านการศึกษาก็เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ส่งผลต่อสถาบันการศึกษาในภาพรวมไม่ใช่เฉพาะกลุ่ม “ราชภัฏ”

ขอยกตัวอย่างพระราชดำรัสหรือพระบรมราโชวาทบางองค์ ดังนี้

เมื่อเสด็จประพาสที่อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2501 ทรงมีรับสั่งกับครูวิทย์ อนันตะ อดีตครูใหญ่โรงเรียนวัดหนองผาคด ตำบลวัดเกาะ อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ดังนี้

“เป็นครูใช้ใหม่ ผูกดูแลเด็ก ๆ ด้วยนะ ช่วยสอนให้เขาเป็นคนดี” (กรมประชาสัมพันธ์, 2565)

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร วันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2502 ได้กล่าวถึง ความเป็นครู ดังนี้

“ในฐานะที่ต้องออกไปทำหน้าที่เป็นครูของผู้อื่น ท่านจำจะต้องสร้างสมธรรมะต่างๆ ให้เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น และรู้จักวางตัวให้สมกับเป็นผู้มีหน้าที่สั่งสอนและอบรมเยาวชน ควรจะตั้งใจปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ และช่วยขจัดปัญหาเยาวชนให้หมดสิ้นไปโดยเร็ว และส่งเสริมให้เยาวชนเป็นคนที่มีสัมมาชีพและความประพฤติดี เพื่อเป็นกำลัง ในการที่จะสร้างประเทศชาติต่อไป” (โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 43, มปป.)

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2503 พระบรมราโชวาทเป็นดังนี้

“...ผู้ที่เป็นครูอาจารย์นั้น ใ่ว่าจะมีแต่ความรู้ในวิชาการและในทางการสอนเท่านั้นก็หาไม่ จะต้องรู้จักอบรมเด็กทั้งในด้านศีลธรรม จรรยาและวัฒนธรรม รวมทั้งให้มีความสำนึกรับผิดชอบในหน้าที่.. และฐานที่จะเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไปข้างหน้า การให้ความรู้หรือที่เรียกว่าการสอนนั้นต่างกับการอบรม การสอน คือ การให้ความรู้แก่ผู้เรียน ส่วนการอบรมเป็นการฝึกจิตใจของผู้เรียนให้ซึมซาบจนติดเป็นนิสัย ขอให้ท่านทั้งหลายจงอย่าสอนแต่อย่างเดียวให้อบรมความรู้ดังกล่าวมาแล้วด้วย” (โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 43, มปป.)

พระราชดำรัส พระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการศึกษาที่มากมายหลายองค์ ที่ได้พระราชทานแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยต่างๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 2493 จนถึงพ.ศ. 2541 (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) และ พ.ศ. 2542 (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)

สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ ทรงมอบหมายให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร พระราชทานแทนพระองค์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2521 ยกเว้นบางปีที่มีพระราชกิจ

หลังจากวิทยาลัยครู ได้เปิดการสอนในระดับปริญญาตรี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2518 และได้จัดงานพระราชทานปริญญาบัตรครั้งแรกใน พ.ศ. 2521 ในการพระราชทานปริญญาบัตรครั้งนั้น

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปในพระราชพิธีพระราชทานปริญญาบัตรให้บัณฑิตวิทยาลัยครู เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2521 ณ สวนอัมพร แก่บัณฑิต 3 รุ่นแรก รุ่นที่1/2518 จำนวน 766 คน รุ่นที่2/2519 จำนวน 770 คน และรุ่นที่3/2520 จำนวน 1,002 คน และครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 26-28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2523 (ยกเว้นปี พ.ศ. 2522) แก่บัณฑิต 2 รุ่น รุ่นที่ 4/2521 จำนวน 1,252 คน และรุ่นที่ 5/2522 จำนวน 2,575 คน (สว่าง ภูพัฒน์วิบูลย์, 2021)

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร มหาวชิราลงกรณวรราชภักดี สิริกิจการิณีพิริยพัฒน์ รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ในการพระราชทานปริญญาบัตรให้แก่บัณฑิตวิทยาลัยครูสองครั้ง คือ ครั้งที่ 3 และ ครั้งที่ 4 บัณฑิตรุ่นที่ 6 และรุ่นที่ 7 ดังนี้

ครั้งที่ 3 บัณฑิตรุ่นที่ 6 เมื่อวันที่ 25-28 ตุลาคม พ.ศ. 2524 ครั้งที่ 4 บัณฑิตรุ่นที่ 7 เมื่อวันที่ 17-27 พฤษภาคม พ.ศ. 2526 (สว่าง ภูพัฒน์วิบูลย์, 2021)

ครั้งที่ 4 บัณฑิตรุ่นที่ 7 เมื่อวันที่ 17-27 พฤษภาคม พ.ศ. 2526 (สว่าง ภูพัฒน์วิบูลย์, 2021)

ครั้งที่ 5 จนถึงครั้งที่ 84 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ และต่อมาทรงเป็นพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 (พ.ศ. 2559) เสด็จพระราชดำเนินในการพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยครู สถาบันราชภัฏมหาวิทยาลัยราชภัฏมาโดยตลอด เว้นครั้งที่ 85 (พ.ศ. 2562) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าพัชรกิติยากร นเรนธิราเทพยวดี เสด็จไปพระราชทานแทนพระองค์ (สว่าง ภูพัฒน์วิบูลย์, 2021)

จากปี พ.ศ. 2521 - พ.ศ. 2563 ที่พระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิต มีบัณฑิตจบการศึกษา จำนวน 2,763,103 คน เข้ารับพระราชทานปริญญา จำนวน 2,337,597 คน (84.60%) รวมทั้งหมด 87 ครั้ง ถึง พ.ศ. 2563 แยกเป็น

รับพระราชทานฯ จากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จำนวน 2,284,862 คน

รับพระราชทานฯจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร มหาวชิราลงกรณวรราชภักดี สิริกิจการิณีพิริยพัฒน์ รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี จำนวน 37,080 คน

รับพระราชทานฯ จากสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนธิราเทพยวดี จำนวน 15,655 คน (สว่าง ภูพัฒน์วิบูลย์, 2021)

สำหรับสถานที่พระราชทานปริญญาบัตร ปี พ.ศ. 2521 - พ.ศ. 2545 จัดที่สวนอัมพร พ.ศ. 2546 จัดพระราชทาน ณ หอประชุมของสถาบันราชภัฏ

ตลอดระยะเวลาในการเสด็จพระราชทานปริญญาบัตร ตั้งแต่ พ.ศ. 2521 - พ.ศ. 2563 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระราชกรณียกิจต่อ “ราชภัฏ” อย่างเต็มพระทัยและเต็มเปี่ยมด้วยพระเมตตากรุณา ดังพระราชดำรัส สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน วันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2560

“... ข้าพเจ้าได้ไปพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏต่อเนื่องมาเป็นเวลากว่า 30 ปี แล้ว ทำให้รู้สึกมีความสุขและผูกพันกับมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้งหลายอย่างมากไปทุกครั้งก็มีความสุข อยากให้ทุกคนมีกำลังใจที่จะทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏของเราเป็นประโยชน์กับประชาชน เป็นประโยชน์ต่อภูมิภาค และท้องถิ่นจริงๆ จังๆ ในเรื่องการดำรงชีวิตในเรื่องความรู้ทั่วไป และข้อสำคัญคือผลิตคนดี ผลิตคนดีที่เห็นประโยชน์แก่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และสังคม คิดว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันที่เป็นประโยชน์ และเป็นกลไกที่พัฒนาประเทศได้อย่างยิ่ง ถ้าหากตั้งใจร่วมกันและคึกคักมากๆ จะเป็นสถาบันหลักที่พัฒนาประเทศและประชาชนได้อย่างมาก...” (มติชนออนไลน์, 2561)

เพื่อให้มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้สร้างประโยชน์ในด้านการศึกษาและพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ได้ส่งมอบภารกิจให้องคมนตรีแจ้งให้กระทรวงศึกษาธิการทราบว่าพระเจ้าอยู่หัว มีรับสั่งให้ส่งเสริมสนับสนุนมหาวิทยาลัยราชภัฏอย่างเต็มที่ 2 เรื่องหลักๆ คือ 1) การผลิตและพัฒนาครู 2) การพัฒนาท้องถิ่น (กมล รอดคล้าย, 2560)

จากพระบรมราโชบายดังกล่าวแล้วจึงทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏได้รับงบประมาณในการพัฒนาท้องถิ่นรวมทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ด้วย

นอกจากนี้ ได้มีพระบรมราโชบายด้านการศึกษา ในหลวงรัชกาลที่ 10 ว่า การศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้าน คือ

- 1) มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง
- 2) มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง - มีคุณธรรม
- 3) มีงานทำ - มีอาชีพ
- 4) เป็นพลเมืองดี (มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, มปป.)

บทสรุป

พัฒนาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏรุ่นเก่า รวมทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เริ่มต้นจากโรงเรียนฝึกหัดครูกรรมวิธีประจำมณฑลต่างๆ ในสมัยการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ก่อน พ.ศ. 2475 เป็นกระบวนการพัฒนาภายใต้พระบรมราโชบาย แต่หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองการจัดการศึกษา เป็นหน้าที่ของกระทรวงธรรมการและกระทรวงศึกษาธิการในเวลาต่อมา โรงเรียนฝึกหัดครูกรรมวิธีประจำมณฑลได้เปลี่ยนเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูประจำจังหวัด แล้วต่อมาก็เป็นวิทยาลัยครูในพ.ศ. 2503 และเปลี่ยนเป็นสถาบันราชภัฏใน พ.ศ. 2535 ตลอดระยะเวลา 32 ปี ในสถานภาพของวิทยาลัยครูภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้วิทยาลัยครูมีหน้าที่ในการผลิตครู ซึ่งไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีสาเหตุจากปริมาณนักเรียนลดลง จากการวางแผนครอบครัว โครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศได้เปลี่ยนจากระบบเกษตรกรรมในการผลิตขั้นต้น เป็นระบบการเกษตรอุตสาหกรรม การบริการ การขยายตัวในอุตสาหกรรม และการผลิตกำลังคนในสายครูในระดับปริญญาตรี

การแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ มิได้พระราชทานจากเบื้องบนในยุคสมัยนี้ กรมการฝึกหัดครูวิทยาลัยครูต้องดิ้นรนต่อสู้ ร่วมมือกันในการแก้ปัญหาต่างๆ เริ่มต้นจากเปิดสอนระดับปริญญาตรีใน พ.ศ. 2518 ซึ่งไม่ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ การเปิดสอนวิชาชีพอื่นๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ที่ไม่ได้รับการสนับสนุนอัตรากำลังอาจารย์มากเท่าที่ควร ในการเปิดสอนสมัยเป็นวิทยาลัยครู รวมทั้งงบประมาณอันจำกัดของกระทรวงศึกษาธิการ วิทยาลัยครูต้องดิ้นรนช่วยตนเองเป็นอย่างมาก

การดิ้นรนต่อสู้แบบพึ่งตนเองของวิทยาลัยครูในการพัฒนาบุคลากร เปิดสอนสายอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาชนบทกันดารให้มีความเจริญขึ้น คงเป็นเจตนารมณ์ที่รับทราบกันทั่วไป และจากความตั้งใจดีในการพัฒนาประเทศชาติในท้องถิ่นกันดาร จึงส่งผลให้การเปลี่ยนชื่อวิทยาลัยครูทั่วประเทศเป็น “สถาบันราชภัฏพัฒนา” เมื่อนำทูลเกล้าฯ ถวายความเห็นชอบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระเมตตากรุณาเปลี่ยนนาม “สถาบันราชภัฏพัฒนา” เป็นนามใหม่ว่า “สถาบันราชภัฏ” แปลว่าคนของพระราชธา (ไม่มีคำว่าข้าของแผ่นดินคำนี้ได้ต่อท้ายภายหลัง) ในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 และพระราชทาน “พระราชลัญจกร” ซึ่งเป็นตราประจำพระองค์ให้เป็นตราสถาบันราชภัฏทั่วประเทศ ในวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2538 รวมทั้งการเปลี่ยนชื่อวิทยาลัยครูเป็นสถาบันราชภัฏ ซึ่งเป็นพระนามพระราชทาน “ราชภัฏ” แปลว่า คนของพระราชธา “ภัฏ” แปลว่า คน

หลังจากสถาปนาเป็นสถาบันราชภัฏแล้ว การทำงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและการสืบสานต่อยอดศาสตร์พระราชธา ก็สามารถตอบสนองพระบรมราโชบายได้ดียิ่งขึ้น แต่ก็มีอุปสรรคในเรื่องการจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน เพราะสถาบันราชภัฏแต่ละแห่งมีฐานะเทียบเท่ากอง มิใช่เทียบเท่ากรมเหมือนมหาวิทยาลัยทั่วไป

ด้วยพระบารมี ปกเกล้าฯ ในฐานะ “คนของพระราชธา” และมีพันธกิจตอบสนองพระยุคลบาท ดังนั้น ในระยะเวลาเพียง 12 ปี จาก พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2547 สถาบันราชภัฏ ก็เปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ รวมถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ต้องสืบสานต่อยอดศาสตร์พระราชาเพื่อพัฒนาประเทศชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เดินทางมาห่างไกลจากสถาบันผลิตครูเพียงอย่างเดียว แล้วสร้างฐานการพัฒนา อาชีพใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น แต่ไม่ทิ้งจุดแข็ง คือ อาชีพครู แต่ไม่ใช่หวนกลับไปผลิตครู อย่างเดียว มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ควรดำเนินตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ยึดหลักพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัว หรือการป้องกันความเสี่ยงบนพื้นฐานความรู้ คู่คุณธรรม นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กมล รอดคล้าย. (2560). *ผลการประชุมผู้บริหารองค์กรหลัก ศ5*. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th>.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.(ม.ป.ป.). *ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. สืบค้นจาก <https://www.chula.ac.th/history>
- มติชนออนไลน์. (2561). *พระมหากษัตริย์คุณ 'ในหลวง' พระราชทาน พระราโชบาย 'ราชภัฏ' พัฒนาท้องถิ่น*. สืบค้นจาก <https://www.matichean.co.th>
- มรก.สมเด็จพระเจ้าพระยา.(2023). *ประวัติมหาวิทยาลัย*. สืบค้นจาก <https://www.bsru.ac.th>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.(2556). *มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 89 ปี*. เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่, 320 หน้า.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.(มปป.) *พระบรมราโชบายด้านการศึกษา*. สืบค้นจาก <https://www.chandra.ac.th/pdf>.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.(2556). *รายงานการประเมินตนเอง (SAR) ปีการศึกษา2556*. สืบค้นจาก <https://www.pnru.ac.th>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.(2560). *แผนการบริหารการเรียน*. สืบค้นจาก <https://www.pnru.ac.th>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.(2020). *คนของพระราชินี ข้าของแผ่นดิน*. สืบค้นจาก <https://www.grad.ssru.ac.th>
- โรงเรียนเทพศิรินทร์ (2558). *เหตุการณ์ที่ 3*. สืบค้นจาก <https://www.debsirin.ac.th>
- โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 43 จังหวัดสงขลา (มปป.). *พระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการศึกษา*. สืบค้นจาก <https://www.admissionpremium.com>
- ศูนย์ศึกษาระนอง. (2020). *14 กุมภาพันธ์ "วันราชภัฏ"*. สืบค้นจาก <https://www.ranong.ssru.ac.th>
- สว่าง ภูพัฒน์วิบูลย์.(2021). *ประวัติพิธีพระราชทานปริญญาบัตร*. สืบค้นจาก <https://www.guideubon.com/20/ubon-news/2.593/>
- สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. (2565). *พระบรมราโชวาทเกี่ยวกับครู*. สืบค้นจาก thainew.ptd.go.th.